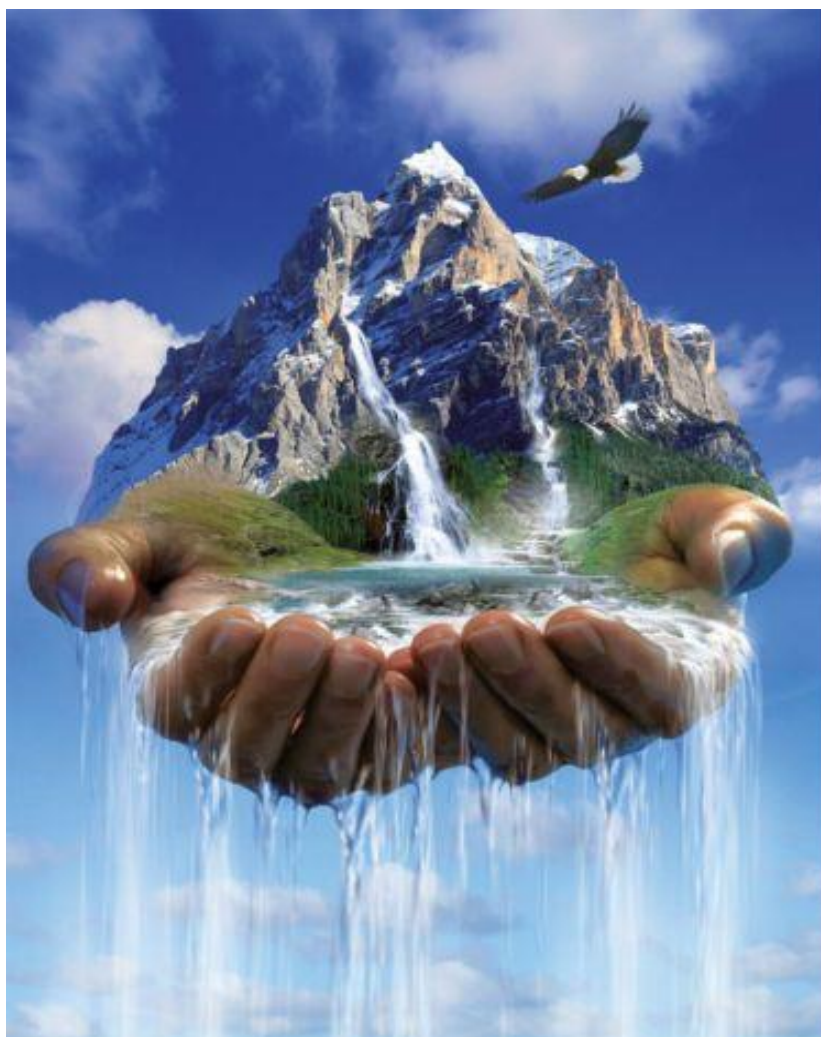

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МЕДИЧНИХ НАУК
УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені О.О. Богомольця
ІНСТИТУТ ГІГІЄНИ ТА ЕКОЛОГІЇ

ЕКОЛОГІЧНІ ТА ГІГІЄНІЧНІ ПРОБЛЕМИ
СФЕРИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

(ЗБІРКА МАТЕРІАЛІВ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ)

19 березня 2025 р

м. Київ

УДК _613+574]:061.3

Головний редактор: Омельчук С.Т. член-кор. НАМН України, д.мед.н., професор

Заступник головного редактора: Гринзовський А.М. д.мед.н., професор, Вавріневич О.П. д.мед.н., професор.

Технічний редактор: доцент кафедри гігієни та екології НМУ імені О.О. Богомольця к. мед. н., доцент Кондратюк М.В.

Редакційна колегія:

БАРДОВ В.Г. – член-кор. НАМН України, д.мед.н., професор;

ГАРКАВИЙ С.І. – д.мед.н., професор;

ГРУЗЄВА Т.С. – д.мед.н., професор;

ПЕТРУСЕВИЧ Т.В. – к.мед.н., доцент;

КОРШУН М.М. – д.мед.н., професор;

ШИРОБОКОВ В.П. – академік НАН та НАМН України, д.мед.н., професор;

ЯВОРОВСЬКИЙ О.П. – академік НАМН України, д.мед.н., професор.

Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини» (Київ, 19 березня 2025 р.) / за загальною редакцією член-кор. НАМН України, професора С.Т. Омельчука. – К., 2025. – 298 с.

У матеріалах науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини» (Київ, 19 березня 2025 р.) відображено актуальні питання гігієни, екології та громадського здоров'я: вплив довкілля на здоров'я людини, профілактику й лікування захворювань, епідеміологічні виклики, безпеку харчових продуктів, умови праці та медичного забезпечення у воєнних умовах. Основний акцент – міждисциплінарні зв'язки екології й профілактичної медицини, що має на меті: гармонізувати науково-дослідну діяльність у межах «Єдиного здоров'я» з політиками ЄС, готувати фахівців і сприяти післявоєнному відновленню України.

УДК _613+574]:061.3

У разі повного або часткового використання матеріалів збірника посилання обов'язкове

Оргкомітет конференції вважав за доцільне залишити авторські тексти без змін

© НАЦІОНАЛЬНИЙ
МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені О.О.Богомольця

паспортним віком та строком настання менархе ($r = -0,23$; $p \leq 0,05$), свідчить про тенденцію збільшення віку строків настання *mensis* у дівчаток.

У рамках НДР «Гігієнічна оцінка особливостей життєдіяльності дітей і підлітків в умовах сучасних викликів» проаналізовано вплив соціальних, біологічних і поведінкових детермінант: умов життєдіяльності та навчання, способу життя, факторів війни, фізичного розвитку, наявності хронічних захворювань та інших на ментальне здоров'я дітей і молоді.

Факторами ризику для ментального здоров'я дітей є симптоми тривоги і депресії у батьків або опікунів, хронічні захворювання у дитини, відсутність постійного місця для навчання вдома, проживання у сільській місцевості, розлука з рідними і близькими, незадоволення базових потреб, обстріли або бойові дії. Водночас здоров'язберезувальними факторами є достатня тривалість сну, соціальна підтримка, достатня рухова активність, заняття в організованих колективах, а також регулярне особисте спілкування. У школярів, що перебувають під вираженим впливом факторів війни, спостерігаються вдвічі більші шанси підвищення депресивних проявів, ніж у їх ровесників, які не перебувають під таким впливом ($OR_{2023} = 2,15$; ДІ 1,09-4,26 та $OR_{2022} = 2,12$; ДІ 1,51-2,99). Доведено, що застосування психологічних інструментів під час навчального процесу є ефективним засобом профілактики тривожно-депресивних симптомів у школярів.

ЗАБРУДНЕННЯ ҐРУНТІВ В РЕЗУЛЬТАТІ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Сероштан І.О.¹, Москаленко О.В.³, Циганков С.А.^{2,3}

¹Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

²Чернігівська регіональна державна лабораторія ДПСС України

³Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Війна – це не лише гуманітарна та економічна катастрофа для країни, але й потужний чинник екологічного забруднення. Військова російська агресія проти

України, що розпочалася у 2014 році та посилилася у 2022 році, призвела до масштабних руйнувань інфраструктури, забруднення територій та деградації екосистем. Особливу увагу привертає забруднення ґрунтів, яке має довготривалі наслідки для еколого-економічного стану країни. Ґрунт – основа екосистеми, що забезпечує життя рослинам, тваринам і людині, піддається деструктивним змінам, виснаженню та іншим негативним процесам, що загрожують екологічній рівновазі та продовольчій безпеці у майбутньому.

Серед основних джерел забруднення ґрунтів під час війни слід відмітити:

1. Вибухонебезпечні матеріали. Обстріли, авіаудари та застосування артилерії призводять до утворення значної кількості токсичних речовин. У ґрунт потрапляють важкі метали (свинець, кадмій, ртуть тощо), вибухові речовини (тротил, гексоген, нітрогліцерин і важколеткі розчинники, пікринова кислота, азид свинцю, гримуча ртуть тощо), ракетне паливо (нітрометан, гідразин, гідриди азоту, гептил тощо), окисники ракетного палива (азотнокислотні окисники, органічні нітросполуки та естери нітратної кислоти, аміл тощо) і їх залишки та продукти їх горіння і розкладу, а також уламків та інших забруднювачів.

2. Руйнування промислових об'єктів. Обстріли та бомбардування хімічних заводів, складів нафтобаз і агрохімікатів та інших об'єктів промисловості сприяє витоку важких металів, нафтопродуктів, кислот, лугів, пестицидів та інші токсинів у ґрунт.

3. Військова техніка та боєприпаси. Гусенична техніка руйнує ґрунтовий покрив, сприяє ерозії та ущільненню ґрунту. Неконтрольоване зберігання або захоронення військової техніки (пальне, масла, зношені шини та інші відходи військової техніки) і боєприпасів на забруднених територіях створює довготривале джерело забруднення ґрунтів. Витоки паливно-мастильних матеріалів (нафта, мазут, мастила) забруднюють ґрунт нафтопродуктами.

4. Мінування територій: Міни та інші вибухові пристрої, що залишаються після бойових дій, не лише становлять безпосередню загрозу для життя людей, але й сприяють тривалому забрудненню ґрунтів токсичними компонентами мін

та вибухівок, що у довготривалій перспективі ускладнює рекультивацію земель та відновлення сільськогосподарських робіт.

5. Руйнування агроєкосистем: Обстріли полів, спалення лісосмуг і використання ґрунтів у зоні бойових дій як укріплень руйнують структуру ґрунту та його родючість.

Наслідками забруднення ґрунтів при цьому є:

1. Зменшення родючості ґрунтів (виснаження ґрунтів). Вибухи та пожежі можуть змінювати рН ґрунту, що впливає на доступність поживних речовин для рослин та призводить до порушення екосистем. Хімічні сполуки, що потрапляють у ґрунт, змінюють його хімічний склад (засолення ґрунтів), порушують мікробіологічний баланс, впливають на фізико-хімічні властивості ґрунту, порушують його структуру, знижують родючість та забруднюють підземні води, що унеможлиблює подальше сільськогосподарське використання ґрунтів. Зниження врожайності призводить до продовольчої кризи.

2. Накопичення токсинів у харчових ланцюгах. Важкі метали та їх похідні (солі, оксиди, елементорганічні сполуки) можуть потрапляти у продукти харчування через рослини та тварин, що становить загрозу для здоров'я людей. Бойові дії в зоні відчуження (повторне забруднення) та в районі Запорізької АЕС створює ризики забруднення радіонуклідами.

3. Загальна деградація екосистем. Лісові та степові пожежі, спричинені бойовими діями, призводять до знищення рослинного покриву та порушення структури ґрунту, що захищає ґрунт від ерозії, та вивільнення в атмосферу значної кількості забруднюючих речовин, які згодом осідають на ґрунт. Забруднення ґрунтів призводить до зниження біорізноманіття, оскільки токсини негативно впливають на мікроорганізми ґрунту, що забезпечують родючість ґрунту та розкладання органічних речовин. Відбувається посилення парникового ефекту.

4. Складність відновлення. Процес відновлення ґрунтів від забруднень, спричинених бойовими діями, може зайняти десятиліття, що значно ускладнює

економічне та екологічне відновлення регіонів – значні площі сільськогосподарських угідь можуть бути виведені з обігу на тривалий час.

Прикладами екологічних катастроф, у наслідок воєнних дій, можна відмітити: затоплення русла річки Ірпінь (Київська область), руйнування Азовсталі (м. Маріуполь), окупація та обстріли Чорнобильської зони (Київська область) та Запоріжської АЕС (Запоріжська область), руйнування складів агрохімікатів (територія майже всієї України), підрив Каховської ГЕС, затоплення шахт ґрунтовими водами (особливо тих, де для розриву пласту використовували ядерний вибух) та багато інших.

Відновлення забруднених ґрунтів є складним та довготривалим процесом, що потребує комплексного підходу та значних фінансових витрат. Основні напрями відновлення ґрунтів включають:

1. Оцінка масштабу забруднення – проведення систематичного моніторингу стану ґрунтів. Впровадження екологічно безпечних методів ведення сільського господарства. Збереження лісів та інших природних екосистем.

2. Ремедіація ґрунтів – очищення ґрунтів від забруднювачів фізико-хімічними (хімічна стабілізація), біологічними (біоремедіація, фіторемедіація) методами. Рекультивація порушених земель та створення умов для відновлення рослинного покриву. Запобігання ерозії ґрунтів.

3. Розмінування територій – безпечне видалення мін та боєприпасів для уникнення подальшого забруднення. Контроль за забрудненням ґрунтів промисловими та побутовими відходами.

4. Міжнародна підтримка: Залучення міжнародних організацій для надання фінансової та технічної допомоги в очищенні ґрунтів. Регулярний моніторинг забруднення ґрунтів для оцінки ефективності заходів з відновлення та запобігання подальшому забрудненню.

Військова російська агресія проти України створила серйозну кризу, що включає забруднення ґрунтів, що матиме довгострокові наслідки для екології, сільського господарства та здоров'я населення. Відновлення потребує комплексного підходу, міжнародної співпраці та впровадження передових

технологій очищення. Важливо пам'ятати, що екологічні наслідки війни є не менш серйозними, ніж економічні та соціальні, і потребують негайного реагування. Лише так можна забезпечити стійкий розвиток та екологічну безпеку України.

ПРОТИДІЯ АНТИБІОТИКОРЕЗИСТЕНТНОСТІ В УКРАЇНІ І СВІТІ

Сероштан І.О., Грузєва Т.С.

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

Актуальність. Антибіотикорезистентність (АБР) є ваговою проблемою для популяційного здоров'я внаслідок значної поширеності та негативних медико-соціальних наслідків, вона присутня в усіх регіонах світу. ВООЗ наголошує, що запобігання АБР має бути пріоритетом для глобальної, регіональної та національної політики у сфері громадського здоров'я.

Матеріали та методи. Аналіз наукової літератури, стратегічних та програмних, нормативно-правових документів щодо боротьби з АБР, статистичної інформації, наявної в базі даних GLASS, здійснено з використанням бібліосемантичного, аналітичного методів та контент-аналізу.

Результати досліджень. Аналіз науково-інформаційних джерел показав, що масштаби АБР є таким ж великими, як проблема ВІЛ, малярії, і потенційно набагато більшими. Усі регіони світу зазнають її негативного впливу, проте найвищі показники тягаря АБР спостерігаються в Африці.

Контент-аналіз стратегічних, програмних, нормативно-правових документів щодо боротьби з АБР глобального, регіонального та національного рівнів висвітлив пріоритетні напрями та заходи протидії. Зокрема, Глобальний план дій щодо антимікробної резистентності (2015 р.) передбачає досягнення п'яти стратегічних цілей, а саме збільшення обізнаності й розуміння проблеми через ефективне спілкування, освіту, навчання; зміцнення бази знань і доказів шляхом спостереження й досліджень; скорочення чисельності інфікувань внаслідок ефективної санітарії, гігієни та попередження інфікування;